

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ,
МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ
ЧОРНОМОРСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ПЕТРА МОГИЛИ

ІНСТИТУТ УКРАЇНСЬКОЇ АРХЕОГРАФІЇ ТА ДЖЕРЕЛОЗНАВСТВА
ІМЕНІ М. С. ГРУШЕВСЬКОГО НАН УКРАЇНИ

ІСТОРИЧНИЙ АРХІВ

НАУКОВІ СТУДІЇ

ВИПУСК 10

МИКОЛАЇВ – 2013

Засновники видання:

Чорноморський державний
університет імені Петра Могили

Інститут української
археології та джерелознавства
імені М. С. Грушевського
Національної академії наук України

Видання засновано у 2008 р.

Свідоцтва про державну реєстрацію
серія КВ № 14511-3482Р видано
Міністерством юстиції України
від 15.09.2008;
серія КВ № 15567-4039ПР видано
Міністерством юстиції України
від 07.07.2009.

Збірник друкується як фахове
видання, згідно з рекомендаціями
ВАК (бюлетень № 1-05/2
від 10.03.2010)

Адреса редколегії:

вул. 68 Десантників, 10,
м. Миколаїв, 54003

Тел.: (0512) 76-55-99,
(050) 820-57-26,
факс: (0552) 46-51-94,
E-mail: avi@kma.mk.ua,
e.sinkevych@gmail.com

рішенням вченої ради
Чорноморського державного
університету імені Петра Могили
від 14.02.2013 р., протокол № 7

Головний редактор:

Сохань Павло Степанович – доктор історичних наук, професор, член-кореспондент НАН України, заслужений діяч науки і техніки України, директор Інституту української археології та джерелознавства імені М. С. Грушевського НАН України (м. Київ).

Редакційна рада:

Клименко Леонід Павлович – доктор технічних наук, професор, заслужений діяч науки і техніки України, ректор Чорноморського державного університету імені Петра Могили (м. Миколаїв);

Беглиця Володимир Петрович – доктор наук з державного управління, проректор з наукової роботи Чорноморського державного університету імені Петра Могили (м. Миколаїв);

Маврін Олександр Олександрович – кандидат історичних наук, старший науковий співробітник, заступник директора Інституту української археології та джерелознавства імені М. С. Грушевського НАН України (м. Київ);

Смолінський Олександр – доктор історичних наук (dr hab.), професор Інституту історії та архівознавства Університету імені Миколая Коперніка в Торуні (Польща);

Срогош Тадеуш – доктор історичних наук (dr hab.), професор, завідувач кафедри методології історії та історіографії Академії імені Яна Длугоша в Ченстохові (Польща).

Редакційна колегія:

Багмет Михайло Олександрович – доктор історичних наук, професор, заслужений діяч науки і техніки України, проректор з науково-педагогічної роботи та питань розвитку, завідувач кафедри державної політики та менеджменту Чорноморського державного університету імені Петра Могили (м. Миколаїв);

Колісниченко Анатолій Іванович – доктор історичних наук, професор кафедри політичних наук Чорноморського державного університету імені Петра Могили (м. Миколаїв);

Котляр Юрій Вадимович – доктор історичних наук, професор, завідувач кафедри історії Чорноморського державного університету імені Петра Могили (м. Миколаїв);

Сінкевич Євген Григорович – доктор історичних наук, професор кафедри міжнародних відносин та зовнішньої політики Чорноморського державного університету імені Петра Могили (м. Миколаїв) – *заступник головного редактора наукового фахового збірника «Історичний архів. Наукові студії»*;

Тригуб Петро Микитович – доктор історичних наук, професор, заслужений працівник народної освіти України, професор кафедри міжнародних відносин та зовнішньої політики Чорноморського державного університету імені Петра Могили (м. Миколаїв);

Сінкевич Ірина Юрївна – заступник начальника відділу використання інформації документів Державного архіву Херсонської області – *відповідальний секретар редколегії наукового фахового збірника «Історичний архів. Наукові студії»*.

Рекомендовано до друку:

рішенням вченої ради Інституту української археології та джерелознавства імені М. С. Грушевського Національної академії наук України від 14.02.2013 р., протокол № 1

Історичний архів. Наукові студії : Збірник наукових праць. – Миколаїв : Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2013. – Вип. 10. – 220 с.

Збірник містить публікації історичних джерел, джерелознавчих та історіографічних досліджень, статей з актуальних проблем історії України та всесвітньої історії, міжнародних відносин, історії історичної науки, рецензії, повідомлення про наукові події та заходи.

Мова видання: українська, російська, польська, англійська.

Редколегія публікує матеріали, не завжди поділяючи погляди їх авторів, зберігає стиль матеріалів, залишає за собою право скорочувати та редагувати тексти. Автор несе відповідальність за зміст статті, достовірність фактів, цитат, дат тощо. Друковані в інших виданнях матеріали до розгляду не приймаються. При передруку публікацій посилання на «Історичний архів. Наукові студії» обов'язкове.

ISSN 2077-5709

© ЧДУ ім. Петра Могили, 2013

© автори статей, 2013

ЗМІСТ

ВІТЧИЗНЯНА ТА ВСЕСВІТНЯ ІСТОРІЯ

Ашурков Т. Т. (Миколаїв) Суспільно-політичне становище Ірану на зламі XVIII-XIX ст.	10
Балухтіна О. М. (Запоріжжя) Розвиток оренди на церковних землях Південної України (друга половина XIX ст. – 1917 р.).....	16
Водотика Т. С. (Київ) Іноземне підприємництво міст України кінця XIX – початку XX ст.: на прикладі Густава Гартмана	25
Воронін В. М. (Київ) До питання про створення нагородних систем гетьманської Української Держави та Директорії УНР	31
Забара В. В. (Запоріжжя) Політичні перетворення «післядейтонської» Боснії і Герцеговини (1996-2012 рр.): проблеми періодизації	38
Зелінський М. В. (Миколаїв) «Українське питання» у політичній діяльності Р. Дмовського у роки Першої світової війни (1914-1918 рр.)	45
Кухарчук О. С. (Мукачеве, Закарпатська обл.) Закарпатці у боротьбі за незалежну Україну (40-і рр. XX ст.)	52
Мацюта П. А. (Миколаїв) Дипломатія Росії в Османській імперії на зламі XVIII-XIX століть крізь діяльність В. С. Тамари та А. Я. Італінського	58
Мисечко А. І., Захарія С. Р. (Одеса) Українська Гельсінська Спілка – засіб боротьби за права людини в Україні	67
Священко З. В. (Умань, Черкаська обл.) Аграрне питання у діяльності наради В. Гурко (1906 р.)	70
Степанов М. Ю. (Черкаси) Уявлення про патріотизм етноконфесійний і патріотизм політичний у православної громадській думці України кінця XVI – початку XVII століття	77
Тимів І. М. (Івано-Франківськ) Битва князя Костянтина Острозького з татарами під Сокалем (1519 р.)	83

ІСТОРІЯ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

Городня Н. Д. (Київ) Американсько-китайські відносини за адміністрації Барака Обама	96
---	----

Донай Лукаш (Познань, Польща) Українсько-румунська суперечка про острів Зміїний	103
Тригуб О. П., Тригуб П. М. (Миколаїв) Ялтинська європейська стратегія: перспективи євроінтеграції України	114
Чернишов І. В. (Миколаїв) Еволюція близькосхідної політики США (2003-2011 рр.)	123

***ДЖЕРЕЛОЗНАВСТВО. ІСТОРІОГРАФІЯ. МЕТОДОЛОГІЯ.
ІСТОРІЯ ІСТОРИЧНОЇ НАУКИ***

Котляр Ю. В. (Миколаїв) Міфологічні основи системи «Спас»	131
Левченко Л. Л. (Миколаїв) «Нові архіви» у ретроспективі міжнародної діяльності американських архівістів	136
Матвієнко Л. В. (Миколаїв) Методика та методологія дослідження Степового Побужжя.....	155
Мітківська Т. С. (Миколаїв) Оборона Миколаєва на заключному етапі Кримської війни (1855 р.): спогади учасників	160
Ніколаєв М. І. (Миколаїв) Ольвія та Мітридат: нове історичне джерело	166
Рижева Н. О. (Миколаїв) Сучасні наукові акценти в історіографічних розробках історії єврейської громади Миколаєва кінця XVIII – початку XX ст.	174
Сокирська В. В. (Умань, Черкаська обл.) Джерела з історії становлення та розвитку російсько-українських відносин 1920-х рр. у фондах федеральних архівів Російської Федерації	179

ДОКУМЕНТИ ТА МАТЕРІАЛИ

Бурім Д. В. (Київ) До історії українського козацького руху в еміграції: листи Івана Полтавця-Остряниці до Адольфа Гітлера	188
--	-----

РЕЦЕНЗІЇ

Брехуненко В. А. (Київ) Поштовий і телеграфний зв'язок на півдні України: історія формування та розвитку <i>Рецензія на монографію: Міронова І. С.</i> Поштові і поштово-телеграфні установи на півдні України в системі зв'язку російської держави (друга половина XVII – початок XX ст.) (Миколаїв, 2012).....	208
---	-----

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

СОДЕРЖАНИЕ

ОТЕЧЕСТВЕННАЯ И ВСЕМИРНАЯ ИСТОРИЯ

Ашурков Т. Т. Общественно-политическое положение Ирана на рубеже XVIII-XIX вв.	10
Балухтина Е. Н. Развитие аренды на церковных землях Южной Украины (вторая половина XIX в. – 1917 г.)	16
Водотыка Т. С. Иностранное предпринимательство городов Украины конца XIX – начала XX в.: на примере Густава Гартмана.....	25
Воронин В. Н. К вопросу о создании наградных систем гетманской Украинской Державы и Директории УНР	31
Забара В. В. Политические преобразования «последейтонской» Боснии и Герцеговины (1996-2012 гг.): проблемы периодизации	38
Зелинский М. В. «Украинский вопрос» в политической деятельности Р. Дмовского в годы Первой мировой войны (1914-1918 гг.).....	45
Кухарчук О. С. Закарпатцы в борьбе за независимую Украину (40-е гг. XX в.).....	52
Мацюта П. А. Дипломатия России в Османской империи на переломе XVIII-XIX веков сквозь деятельность В. С. Тамары и А. Я. Италинского	58
Мисечко А. И., Захария С. Р. Украинский Хельсинский Союз – средство борьбы за права человека в Украине	67
Священко З. В. Аграрный вопрос в деятельности совещания В. Гурко.....	70
Степанов М. Ю. Представление о патриотизме этноконфессиональном и патриотизме политическом в православной общественной мысли Украины конца XVI – начала XVII века	77
Тымив И. Н. Битва князя Константина Острожского с татарами под Сокалем (1519 г.)	83

ИСТОРИЯ МЕЖДУНАРОДНЫХ ОТНОШЕНИЙ

Городняя Н. Д. Американско-китайские отношения в период администрации Барака Обамы.....	96
Лукаш Донай. Украинско-румынский спор об острове Змеиный	103
Тригуб А. П., Тригуб П. Н. Ялтинская европейская стратегия: перспективы евроинтеграции Украины	114
Чернышев И. В. Эволюция ближневосточной политики США (2003-2011 гг.).....	123

**ИСТОЧНИКОВЕДЕНИЕ. ИСТОРИОГРАФИЯ. МЕТОДОЛОГИЯ.
ИСТОРИЯ ИСТОРИЧЕСКОЙ НАУКИ**

Котляр Ю. В. Мифологические основы системы «Спас»	131
Левченко Л. Л. «Новые архивы» в ретроспективе международной деятельности американских архивистов	136
Матвиенко Л. В. Методика и методология исследования Степного Побужья	155
Митковская Т. С. Оборона Николаева на заключительном этапе Крымской войны (1855 г.): воспоминания современников	160
Николаев Н. И. Ольвия и Митридат: новый исторический источник	166
Рижева Н. А. Современные научные акценты в историографических разработках истории еврейской общины Николаева конца XVIII – начала XX в.	174
Сокирская В. В. Источники по истории становления и развития российско-украинских отношений 1920-х гг. в фондах федеральных архивов Российской Федерации	179

ДОКУМЕНТЫ И МАТЕРИАЛЫ

Бурим Д. В. К истории украинского казацкого движения в эмиграции: письма Ивана Полтавца-Остряницы Адольфу Гитлеру	188
--	-----

РЕЦЕНЗИИ

Брехуненко В. А. Почтовая и телеграфная связь на юге Украины: история формирования и развития <i>Рецензия на монографию: Миронова И. С.</i> Почтовые и почтово-телеграфные учреждения на юге Украины в системе связи российского государства (вторая половина XVII – начало XX в.) (Николаев, 2012)	208
---	-----

СВЕДЕНИЯ ОБ АВТОРАХ

CONTENTS

DOMESTIC AND WORLD HISTORY

Taras Ashurkov. Socio-political situation in Iran at the turn of XVIII-XIX c.	10
Olena Balukhtina. Development of rent on church lands of Southern Ukraine (second half of XIX c. – 1917)	16
Tetiana Vodotyka. Foreign entrepreneurship in ukrainian cities in the end of XIX – the beginning of XX c. by the example of Gustav Gartman	25
Viktor Voronin. On the creation of award systems period the Ukrainian state Hetman Pavlo Skoropadsky and UPR directory	31
Vladyslav Zabara. Political transformation «post dayton» Bosnia and Herzegovina (1996-2012): problems of periodization	38
Maxim Zelinskiy. «Ukrainian question» in R. Dmowski political activities during World War I (1914-1918)	45
Olha Kukharchuk. Transcarpathia in the struggle for an independent Ukraine (40 th years of the XX c.)	52
Matsiuta Pavlo. Russian diplomacy in ottoman empire at the edge of XVIII-XIX centuries as through the acts of V. S. Tamara and A. Ya. Italinsky	58
Anatoliy Misechko, Solomiya Zakhariya. Ukrainian Helsinki union – way to fight for human rights in Ukraine	67
Zinaida Svyashchenko. Agrarian question in business meeting V. Hurko	70
Maksym Stepanov. The conception of ethnoconfessional patriotism and political patriotism in orthodox public opinion of Ukraine at the end of the XVI – beginning of the XVII century	77
Ivan Tymiv. Battle of Prince Konstantin Ostrozhski with the tatars near Sokal (1519)	83

HISTORY OF INTERNATIONAL RELATIONS

Nataliya Gorodnia. U.S-Chinese relations during Barack Obama administration	96
Łukasz Donaj. Ukrainian-romanian dispute Serpents' island	103
Oleksandr Tryhub, Petro Tryhub. Yalta European strategy: prospects for Ukraine's European integration	114
Igor Chernyshov. Evolution of US Middle East policy (2003-2011).....	123

***SOURCE STUDY. HISTORIOGRAPHY. METHODOLOGY.
HISTORY OF HISTORICAL SCIENCE***

Yuriy Kotlyar. Mythological bases of system «Spas»	131
Larysa Levchenko. «New archives» in the retrospective review of the American archivists' international activity	136
Ludmyla Matvienko. The method and methodology of the exploration of the Steppe Bug region.....	155
Tatiana Mitkovska. Nikolaev defense on the final stage of the Crimean war (1855): the memories of participants	160
Mykola Nikolayev. Olbia and Mithridates: new historical source	166
Nadiya Ryzheva. Contemporary scientific accents in historiographic developments on the Mykolayiv Jewish community history of the late XVIII – early XX centuries	174
Vlada Sokyrska. Sources of the history of development Russian-Ukrainian relations 1920 in the fund federal archives RF	179

DOCUMENTS AND MATERIALS

Dmytro Burim. To the history of the Ukrainian cossack movement in exile: Ivan Poltavets-Ostryanytsa's letters to Adolf Hitler	188
---	-----

BOOK REVIEWS

Viktor Brekhunenko. Postal and telegraph connection on the South of Ukraine: history of forming and development Book Reviews: Mironova I. S. Postal and post-telegraph establishments on the south of Ukraine in a communication of the Russian state (second half of the XVII – the beginning of the XX century) (Mykolaiv, 2012)	208
---	-----

INFORMATION ABOUT AUTHORS